

PRÒLEG

Quan es tracta la reconstrucció necessària i obligada que inevitablement s'ha de dur a terme durant una postguerra, és imprescindible entendre primer l'abast i significació de la destrucció provocada al llarg del conflicte bèl·lic.

Certament, en els primers dies del mes de gener del 1939, quan l'exèrcit franquista ja controlava la comarca del Priorat, el Comissari de la Generalitat de Catalunya Ramon Sanahuja Solé, l'alcalde de Tarragona Jaume Castelló Pena i el comandant militar de la plaça coronel Fernando del Rosal Rico, respectivament, adoptaven les primeres mesures per a procedir a l'abandonament de la ciutat, entre les quals hi havia el desmuntatge de les grues del Port de Tarragona i l'ordre de partida de les escasses embarcacions rumb a Barcelona. Tanmateix, llevat d'aquestes actuacions de replegament ordenades per les autoritats republicanes, quan l'exèrcit franquista entra a Tarragona el dia 15 de gener de 1939 es troba que l'estat del Port, era desolador i "l'estat material una veritable runa", com afirma Sergio Serrano Sánchez, l'autor de *Les obres al Port de Tarragona durant la postguerra (1939-1952). Reconstrucció i eixamplament en temps difícils*, projecte de recerca que va obtenir el VII Premi d'Investigació Port de Tarragona, l'any 2017. Un projecte de recerca reeixit el resultat del qual, rigorós, exhaustiu i complet, es presenta ara, sortosament, en format de llibre.

La Guerra Civil espanyola, iniciada l'any 1936 amb el sollevament d'uns militars rebels contra el règim legítim i democràtic de la Segona República, esdevindrà el laboratori per a experimentar tots els avenços militars, tant estratègics com tecnològics, que s'havien anat formulant i desenvolupant durant els divuit anys posteriors al final de la I Guerra Mundial.

L'any 1922, el general alemany Erich Ludendorff va teoritzar sobre el concepte de guerra total. Segons aquest militar, quan un país entra en guerra, tot el país, inclosa la rereguarda i les ciutats allunyades del front són objectius militars. Així doncs, deixant com a una pràctica antiquada la guerra de trinxeres de la Gran Guerra, a partir de la guerra civil espanyola, el concepte de guerra total s'aplicarà a tots els conflictes armats que es desenvoluparan al llarg del segle XX i fins a l'actualitat . La conseqüència dramàtica serà que el balanç de víctimes serà molt més alt entre les poblacions civils que entre els militars que entre en combat. Un altre militar, en aquest cas el general italià Giulio Douhet, va tractar sobre el poder destructiu de l'aviació militar i va profetitzar que seria el factor decisiu per guanyar les guerres del futur. Així, doncs, la guerra civil espanyola i, especialment a Catalunya, la rereguarda també serà camp de batalla i l'aviació l'arma decisiva.

No és causalitat, doncs, que els grans protagonistes d'aquesta destrucció de vides, cases i d'infraestructures van ser els avions de la Legió Còndor de l'alemanya nazi de Hitler i els bombarders de l'Aviació Legionària de la Itàlia feixista de Mussolini, les potències que donaven suport als rebels des del primer dia del conflicte. La hipocresia de la Política de No Intervenció pactada per les democràcies occidentals varen permetre que dos països que no havien declarat la guerra a la República Espanyola, lluitessin en contra seva amb milers d'avions, desenes de milers de soldats, artilleria i altre material bèl·lic.

Per tant, si tot el territori enemic, inclosa la rereguarda, esdevé camp de batalla i si es compta amb els avions per arribar-hi, és evident que tots els objectius militars s'intentaran destruir. Un altre tema, és que durant més d'un any i mig es bombardeguessin les ciutats i pobles de Catalunya, que sistemàticament es llencessin bombes sobre una població civil totalment indefensa amb l'únic objectiu de provocar el pànic i el terror de la població i, en conseqüència, provocar la desmoralització i la paralització de la rereguarda republicana.

Tot aquest drama, que va provocar prop de 5.000 víctimes mortals i un nombre molt superior de ferits a causa de desenes de milers de bombes llençades sobre ciutats i pobles de tot el territori català, va ser una novetat en la història de les guerres. A Tarragona, més de 3.800 bombes varen causar 230 víctimes mortals i prop d'un miler de ferits.

La devastació de les infraestructures de Catalunya, especialment sobre els ports, els ponts, les estacions i la xarxa de ferrocarrils i de carreteres, serà de dimensions desconegudes. A Tarragona, a més a més, de la destrucció total de 74 edificis i l'enderrocament parcial de 522 edificis més, el Port serà un dels espais més afectats per les 144 agressions aèries que patirà la ciutat entre l'estiu de 1937 i el mes de gener de 1939.

Un cop finalitzada la guerra, s'inicia una lenta reconstrucció, en la qual els franquistes varen comptar, en moltes ocasions, amb la mà d'obra gratuïta i obligada de milers de presoners incorporats en batallons de treballadors, els batallons disciplinaris de soldats treballadors o bé per la redempció de pena per treball. La propaganda del règim franquista feia recaure tota la responsabilitat de la destrucció sobre els republicans i per aquest motiu, en una mostra de magnanimitat, permetia que els mateixos presoners contribuïssin a la reconstrucció. Repressió i cinisme en estat pur.

Aquesta reconstrucció del Port de Tarragona és l'eix al voltant del qual gira la recerca històrica que Sergio Serrano ofereix en aquest llibre. L'autor, submergint-se apassionadament en les imprescindibles fonts bibliogràfiques i documentals, sovint grises i avorrides, ha anat trobant les peces del

trencaclosques. Després de fer-se totes les preguntes possibles i de cercar les respostes més encertades, ha pogut col·locar aquestes peces aïllades en el lloc corresponent, configurant nítidament amb el seu relat amè el dibuix de la imatge que en resulta de tot plegat: la reconstrucció i l'eixamplament del Port de Tarragona durant els anys 1939-1952.

Si l'objectiu del Premi d'Investigació del Port de Tarragona és fomentar la recerca entre joves investigadors i, al mateix temps, comptar amb noves aportacions científiques sobre la història de l'àmbit portuari, amb aquest llibre de Sergio Serrano s'ha aconseguit amb escreix.

Jordi Piqué Padró
Historiador i arxiver